

In wat voor wereld zullen we leven?

Essays voor een weerbare toekomst

CHARLES EISENSTEIN

© 2022 Charles Eisenstein

© 2023 Nederlandse vertaling, uitgeverij Samsara, Amsterdam

Oorspronkelijke titel *The Coronation: Essays from the Covid Moment*

Voor het eerst verschenen bij Chelsea Green Publishing, White River
Junction, Vermont, US

Vertaald uit het Engels door Ton Maas

Omslagontwerp: Hester van Toorenborg, naiabookdesign.com

Vormgeving binnenwerk: Erik Thé, erikthedesign.com

ISBN 978 94 93301 59 7

NUR 730

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder de uit-
drukkelijke en schriftelijke toestemming van uitgeverij Samsara.
www.samsarabooks.com

Inhoud

Inleiding	7
Zika en de controlementaliteit	11
Iedereen een kroon	17
De samenzweringsmythe	59
Gevoelloos	81
Het witte feestmaal	89
Het festival	117
Fascisme en het antifestival	133
Meutemoraal en de ongevaccineerden	143
De offerkoning	165
De aarde als tempel	173
Vorbij het industrieel medisch complex	193
De tijd van repeteren is voorbij	209
Uit het duister zal een pad opdoemen	215
Epiloog: Naar huis	235
Noten	245

Inleiding

Ik heb gehoord dat bepaalde geloofsgemeenschappen in India van covid een nieuwe godin hebben gemaakt en dat ze daar nu samen met de andere goden op het altaar staat. Waarom ook niet? Bij pantheïstische godsdiensten zijn goden de verpersoonlijking van menselijke eigenschappen en natuurkrachten en vormen ze de verbinding tussen het bekende en het onkenbare. Een godin kan gunstig gestemd worden, geërgerd of gesust, maar nooit bedwongen of volledig doorgrond.

In de essays die hier zijn verzameld, benader ik covid vanuit verschillende invalshoeken. Tot op zekere hoogte weerspiegelen ze de ontwikkeling in mijn denken gedurende de afgelopen twee jaar, maar de verscheidenheid is ook een verwijzing naar de bijna goddelijke ongrijpbaarheid van covid. Wat is covid eigenlijk? In deze bundel beschrijf ik het als een vorm van religieuze hysterie, als een pandemische ziekte, als een werktuig in handen van totalitaire krachten en als een oprisping van latente girardiaanse ideeën zoals de dynamiek van mimesis. Elk van die invalshoeken werpt licht op aspecten die bij andere onderbelicht blijven, maar geen ervan brengt de godin Covid volledig in beeld. Om die reden doe ik in veel van de essays in dit boek een stap terug naar een metafysisch perspectief, omdat ik aarzel om covid te reduceren tot iets eenduidigs en benoembaars.

De enorme puinhoop waarin we ons bevinden, is grotendeels te wijten aan ons reductionisme — het reduceren van ziekte tot ziekteverwekkers, van gezondheidszorg tot begrotingscijfers en van burgers tot medische gevallen. Laten we daar vooral niet aan meedoen door covid als verschijnsel tot iets eenduidigs te reduceren. Het is heel veel verschillende dingen tegelijk.

Maar wat het ook is; het heeft de samenleving ingrijpender getransformeerd dan enige andere gebeurtenis die zich tijdens mijn leven heeft voorgedaan. Het had iets apocalyptisch en bracht duistere krachten in onze collectieve psyche aan het licht. Maar ook in onze individuele psyche en zelfs in de mijne! Ik weet dat ik niet de enige ben die tijdens covid iets ingrijpends heeft doorgemaakt, een soort initiatie. In deze essays wordt dat proces in kaart gebracht, aangezien elk aspect van de collectieve psyche zich in mij manifesteert. De tegenstrijdige krachten die covid blootlegde, vallen samen met verborgen conflicten binnen mijzelf die opborrelden zodat ik ermee aan de slag kon. Deze essays beschrijven dat innerlijke proces niet rechtstreeks, maar ze dragen er wel de sporen van. Verzet, wanhoop, berusting, woede, twijfel, hoop, angst, verbijstering, verzoening en strijdbaarheid — allemaal komen ze op enig moment aan bod.

Tegen het einde zul je zien waar ik begin 2022 ben uitgekomen. Covid is nog niet klaar met ons. Het heeft een proces in gang gezet dat nog tientallen jaren zal voortduren.

Een van de dingen die covid aan het licht heeft gebracht, is hoe acuut de dreiging van totalitarisme is. De daarbij behorende machinerie begon vrijwel onmiddellijk op volle toeren te draaien: toezicht, censuur, propaganda, reisrestricties en het inperken van burgerlijke vrijheden. Een

mogelijke verklaring hiervoor is dat kwaadaardige krachten zich al lang op dit moment aan het voorbereiden waren. Misschien. Ze maakten daarbij gebruik van psychosociale patronen die stammen uit de prehistorie. En die zullen niet zomaar verdwijnen als de pandemie officieel voorbij is, ook al worden corrupte instituties en individuen uiteindelijk bestraft. Deze patronen en mythen zullen in dit boek herhaaldelijk ter sprake komen: het verhaal van afscheiding, het programma van controle en beheersing, de mythe van verlossend geweld, het verhaal van goed versus kwaad, het paradigma van reductionisme, de ontkenning van de dood en de cultus van het kwantificeren. Zolang we die patronen en mythen ongemoeid laten, zullen ze, zelfs als de godin Covid naar de geschiedenisboeken wordt verbannen, binnen de kortste keren voor een opvolger zorgen.

Aangezien de dreiging van medisch totalitarisme nog niet geweken is, aarzel ik om het bij filosofische bespiegelingen te laten. Het is tijd om me heel concreet uit te spreken en me niet te verschuilen achter abstracties. Maar als ik de omstandigheden negeer waardoor deze ziekte van de beschaving kon ontstaan, zou ik dezelfde fout maken die ten grondslag ligt aan veel van het huidige beleid op het gebied van de openbare gezondheidszorg. Als het politieke systeem geïnfecteerd is met het virus van corruptie, winstbejag en macht, laten we dan niet ten strijde trekken tegen dat virus zonder ons eerst verdiept te hebben in de omstandigheden.

Wat maakt ons zo ontvankelijk voor hysterie? Wat maakt ons zo gevoelig voor propaganda? Wat maakt ons zo bevattelijk voor angst? Waarom kiezen we zo gretig voor oplossingen die gebaseerd zijn op controle en beheersing? Wat zijn de factoren die het politieke systeem zo hebben

uitgehoud? Ik heb geprobeerd deze kwesties zo helder mogelijk te bespreken, in de hoop dat we daardoor weerbaarder zullen zijn als we in de toekomst weer met totalitarisme te maken krijgen.

Al deze vragen wekken de suggestie dat de bron van onze ontvankelijkheid diep in onze collectieve psyche gelegen is. Om die te veranderen is een radicale bewustzijns- en cultuurtransformatie nodig en zal onze basismythologie grondig op de schop moeten. Uiteindelijk is covid, zoals men in India goed heeft begrepen, een mythische gebeurtenis die ook als zodanig dient te worden beschouwd. Precies dat is wat ik in deze essays probeer te doen — dienstbaar zijn aan de godin Covid bij haar missie om bloot te leggen wat verborgen was.

Blootleggen wat verborgen was kan ingrijpende gevolgen hebben. Leugens en waanideeën worden ontmaskerd en dat maakt ons in eerste instantie kwetsbaar en angstig. Toch brengt die ervaring ook de mogelijkheid van bevrijding met zich mee. Het is een initiatie vanuit onderdanigheid naar soevereiniteit. Het is een kroning, waarbij we ons bewust worden van onbewust gemaakte keuzes en waarbij verborgen heersers zichtbaar worden. Zij worden daardoor ontdaan van hun macht, aangezien die altijd al op deceptie was gebaseerd. De ware heerseres eist de troon weer voor zich op.

Dat is de kans die zich aandient. Of we de beproeving met succes zullen doorstaan, valt te bezien. Gaan we echte democratie afdwingen? Zullen we in staat zijn om leven te verkiezen boven veiligheid? Misschien helpt dit boek je om daarop Ja te zeggen.

Zika en de controlementaliteit

MAART 2016

Dit is het enige essay in deze bundel dat dateert van voor het covidtijdperk. Zoals ik in dit stuk aangeef, was de complete ideologische machinerie voor de transitie naar een volledig gemedicaliseerde samenleving, die in 2020 zou beginnen, al in gereedheid gebracht.

Twee jaar later, in 2018, kreeg ik een ander voorproefje van het lockdowntijdperk. Mijn zoon Philip zou deelnemen aan een schoolkamp in Rhode Island. Helaas waren er in New England twee gevallen vastgesteld van besmetting met het zikavirus — een meestal niet-dodelijke ziekte die door muggen wordt overgebracht — en daarom had het schoolbestuur besloten het kamp uit veiligheidsoverwegingen niet door te laten gaan. In de buitenlucht verblijven betekent immers blootgesteld zijn aan muggen. Impliciet in dat besluit is de gedachte dat het voor ouders verstandig is om hun kinderen altijd binnen te houden — iets wat heel wat ouders inmiddels ook doen. Er zijn zelfs ouders die hun kinderen wekenlang achtereen niet naar buiten laten gaan. Wat ik nog het meest gekmakend vond, is dat buiten mij niemand het vreemd leek te vinden.

Die beslissing deed een vraag rijzen die, hoewel hij zelden expliciet wordt gesteld, in 2020 zou leiden tot een maatschappelijke controverse: hoeveel van ons leven zijn we bereid op te offeren omwille van onze veiligheid? Moeten we misschien nooit meer naar buiten gaan, elkaar nooit meer

omhelzen, nooit meer elkaar een hand geven of elkaar zonder mondkapje in de ogen kijken als dat ons iets meer veiligheid verschaft? En zouden we dan van anderen moeten eisen hetzelfde te doen?

Bedenk tijdens het lezen van dit essay dat het geschreven is in 2016. De voortekenen waren er al. Voor de komst van de biopolitiestaat was het wachten alleen nog op de juiste ziekte.

De instituties die in deze wereld de dienst uitmaken, kunnen prima uit de voeten met een virus.

Zowel bij SARS als daarna bij H1N1, vervolgens ebola en nu zika waren de media en de autoriteiten er als de kippen bij om de dreiging het hoofd te bieden met reisadviezen, quarantaines, onderzoekssubsidies en stadia van verhoogde waakzaamheid. Informatie over andere gevaren die in potentie net zo dodelijk zijn, zoals medicijnresten in het drinkwater, milieuvervuiling door pesticiden of vergiftiging met zware metalen door vervuiling van lucht en oppervlaktewater, is echter alleen te vinden in alternatieve media en wordt genegeerd of zelfs bewust achtergehouden door de gezondheidsautoriteiten. Waarom is dat zo?

Het eerste waar je aan denkt, zijn economische factoren. De door de mens veroorzaakte gevaren die ik hierboven heb opgesomd, zijn nevenproducten van winstgevende activiteiten door bedrijven die buitengewoon veel politieke invloed hebben. Als we echt werk zouden maken van de vervuiling van onze biosfeer door toxische stoffen, moet ons volledige economische, industriële, medische en agrarische systeem radicaal op de schop.

Een virus of ander soort ziekteverwekker sluit echter perfect aan bij het geijkte reactiepatroon van onze cultuur.

Wijs eerst een vijand aan — de eenduidige oorzaak van de crisis — en bestrijd die vervolgens met alle beschikbare beheersings- en controlemiddelen. In het geval van een ziekteverwekker heeft die beheersing de vorm van antibiotica, vaccins, antivirale middelen, het droogleggen van wetlands, spuiten met insecticiden, quarantainemaatregelen voor besmette individuen en de verplichting om een mondkapje te dragen of binnen te blijven. Bij terrorisme gaat het om surveilleren, bombarderen, drones, strengere grensbewaking enzovoort. Ongeacht wat voor crisis zich aandient, individueel of collectief, leidt onze pseudo-instinctieve geneigdheid altijd tot hetzelfde reactiepatroon.

Je zou het ook zo kunnen zien dat we als samenleving bij een besmettelijke ziekte weten (of althans menen te weten) wat er moet gebeuren. De oplossingen die zich aandienen, zijn geruststellend vertrouwd. We hoeven alleen een tandje bij te zetten en dingen gaan controleren die we eerder buiten beschouwing lieten. Op die manier heeft het proces van het bestrijden of bedwingen van een ziekte als neveneffect dat de sociale controle in algemene zin toeneemt. Dat rechtvaardigt de ontwikkeling van controle-systemen die vervolgens voor andere doeleinden kunnen worden ingezet.

De huidige situatie met het zikavirus, dat verantwoordelijk wordt gehouden voor een verschrikkelijke epidemie van microcefalie in Brazilië, is illustratief voor onze meer algemene obsessie met ziekteverwekkers. Uit onderzoek blijkt dat het virus bij ongeveer tien procent van de officieel erkende ziektegevallen in Brazilië in het bloed en het vruchtwater wordt aangetroffen. Zika is echter ook wijdverbreid in Colombia en Venezuela, waar geen sprake is van een uitbraak van microcefalie.